

Türk Boşanma Hukukunda Kusurun Psikolojik İnşası: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararları Üzerine Bir Analiz

Nedim Havle¹

Öz

Bu çalışma, Yargıtay hukuk daireleri ile mahkemeler arasındaki direnme uyumsuzluklarını nihai olarak çözen Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun (HGK), boşanma davalarında psikolojik şiddet ve akıl hastalığı gibi olguları nasıl hukuki birer gerçeklik olarak inşa ettiğini ve ne tür sonuçlara bağladığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kuramsal bilgi ile üst düzey yargısal pratik arasındaki boşluğu doldurmayı hedefleyen araştırma, bu soyut ve ispatı zor kavramların Yüksek Mahkeme tarafından nasıl somutlaştırıldığını ve kusur anlatılarına dönüştürüldüğünü sistematik olarak inceleyerek literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemiyle yürütülen çalışmada, amaçlı örnekleme seçilen 10 adet emsal niteliğindeki HGK kararı, tematik içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırmanın temel bulguları, Yüksek Mahkemenin, kusuru inşa ederken, psikolojik şiddeti tekil olaylardan ziyade, modern psikoloji yaklaşımlarına paralel şekilde, süreklilik arz eden bir “davranış örüntüsü” ve “zorlayıcı kontrol” olarak kavradığını göstermektedir. Ayrıca, HGK’nın, meşru bir boşanma sebebi olan akıl hastalığı ile bu iddianın karşı tarafı itibarsızlaştırmak için bir “silah” olarak kullanılmasını büyük bir dikkatle ayırt ettiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışma, “kesin hüküm” gibi katı usul kurallarının veya yargısal ihmallerin, maddi gerçeğe dayalı bir kusur anlatısını nasıl engelleyebildiğini ve yargısal sürecin kendisinin bir “istismar” alanına dönüşme riskini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak makale, Türk boşanma hukukunun psikolojik dinamikleri hukuki bir kategori olarak inşa etme yetkinliğinin arttığını, ancak usul adaleti ve mağdurun korunması konularında önemli zorlukların devam ettiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Psikolojik şiddet, Akıl hastalığı, Kusurun inşası, Dava istismarı, Terke zorlama.

¹ Uzman, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye, [nedimhavle\[at\]yahoo.com](mailto:nedimhavle[at]yahoo.com), ORCID ID: 0000-0003-2841-8460.

Psychological Construction of Fault in Turkish Divorce Law: An Analysis on the Decisions of the Court of Cassation General Assembly of Civil Chambers

Abstract

This study aims to analyze how the Court of Cassation General Assembly of Civil Chambers on Civil Law (HGK), the ultimate arbiter of 'resistance' disputes between its chambers and lower courts, constructs phenomena such as psychological violence and mental illness as legal realities in divorce cases and the consequences it assigns. Aiming to bridge the gap between theoretical knowledge and high-level judicial practice, the research makes an original contribution to the literature by systematically examining how these abstract and difficult-to-prove concepts are substantiated by the High Court and transformed into fault narratives. Conducted using a qualitative document analysis method, the study analyzes 10 precedent-setting HGK decisions, selected through purposive sampling, via thematic content analysis. The primary findings indicate that the High Court, in constructing fault, conceptualizes psychological violence not as isolated incidents but as a continuous "pattern of behavior" and "coercive control," in parallel with modern psychological approaches. Furthermore, the study finds that the HGK meticulously distinguishes between mental illness as a legitimate ground for divorce and its use as a "weapon" to discredit the opposing party. However, the study also reveals how rigid procedural rules, such as *res judicata* (final judgment), or judicial negligence can obstruct a fault narrative based on material fact, and highlights the risk of the judicial process itself transforming into a domain of "litigation abuse." In conclusion, the article posits that while the proficiency of Turkish divorce law in constructing psychological dynamics as a legal category is advancing, significant challenges persist concerning procedural justice and the protection of victims.

Keywords: Divorce, Psychological violence, Mental illness, Construction of fault, Litigation abuse, Constructive desertion.

Atıf/Citation: Havle, N. (2025). Türk boşanma hukukunda kusurun psikolojik inşası: Yargıtay hukuk genel kurulu kararları üzerine bir analiz. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 563-94. <https://doi.org/10.21798/kadem.2025.193>

¹ MSc, Health Sciences University, İstanbul Physical Therapy and Rehabilitation Education and Research Hospital, İstanbul, Türkiye, nedimhavle[at]yahoo.com, ORCID ID: 0000-0003-2841-8460.

Extended Abstract

The dissolution of marriage presents some of the most complex legal and human challenges in modern society. Turkish Family Law, under the Turkish Civil Code (TCC), classifies grounds for divorce into special grounds (e.g., adultery, attempt on life) and a general ground (irretrievable breakdown of the marriage). Beyond the more concrete special grounds, contemporary legal practice is increasingly confronted with two concepts that are profoundly difficult to prove and interpret: psychological violence and mental illness. Unlike physical violence, psychological violence leaves no visible scars but inflicts devastating harm. Simultaneously, mental illness operates on a dual plane within the TCC: it is a special ground for divorce (Article 165), yet it can also be weaponized as a tool of abuse. Despite a rich body of theoretical literature, a significant knowledge gap remains regarding how these abstract phenomena are not only translated, but actively constructed as legal realities by the highest court. This study aims to address this gap by analyzing the precedent-setting rulings of the Turkish Court of Cassation's General Assembly on Civil Law (HGK) to systematically investigate how the Court constructs a narrative of fault in cases involving psychological violence and mental illness.

This study employed a qualitative research design, specifically a document analysis of case law. The data set was constructed using purposive sampling, selecting landmark decisions from the official, publicly accessible portal of the Court of Cassation. While this official portal is not as comprehensive as commercial legal databases, it was chosen to ensure the public accessibility and verifiability of the primary sources. The primary inclusion criterion was that the HGK decision's core dispute or reasoning involved claims of psychological violence, mental illness, or personality disorders. Cases where the dispute was of a purely technical procedural nature with no bearing on the psychological dynamics were excluded. This process resulted in a final sample of 10 information-rich HGK decisions that were subjected to a thematic content analysis, focusing on how fault and legal status are constructed.

The analysis of the ten landmark decisions reveals the specific mechanisms of this judicial construction. The HGK has evolved from viewing psychological harm as isolated incidents to conceptualizing it as a systematic pattern of "coercive control," a crucial step in constructing fault from behavior over time. The Court consistently identified sustained economic abuse as severe fault and a form of "constructive desertion," a legal construction that redefines the victim as the "abandoned" party (Karar 2, 8). Furthermore, the Court constructed a continuous campaign of denigration targeting a spouse's sanity ("you are crazy") not merely as insults, but as a form of severe psychological violence sufficient for divorce (Karar 3).

One of the most sophisticated findings is the HGK's nuanced dichotomy in constructing legal status from claims of mental illness. When a spouse's mental illness is objectively proven, the Court constructs this condition as a just cause for the other spouse to leave, thereby legally redefining the ill partner as the "deserting" party (Karar 7). Conversely, when the accusation of mental illness is unsubstantiated and used as a weapon—a tactic akin to "gaslighting"—the Court constructs the act of accusation itself as a form of severe psychological violence and a serious fault on the part of the accuser (Karar 3, 10).

Finally, the findings highlight how the judicial process can fail in its constructive duty, or worse, validate a falsely constructed reality. In one case, a court's failure to construct a risk profile from clear "danger signals" resulted in a child's death and state liability (Karar 1). In another, the rigid application of *res judicata* forced the court to accept a falsely constructed legal reality where a proven victim of violence was labeled "fully at fault" because her abuser had manipulated the procedure (Karar 9). This demonstrates a devastating conflict where procedural formalism can annihilate substantive justice.

The rulings of the Turkish Court of Cassation General Assembly of Civil Chambers show a judicial body actively engaged in the complex task of constructing legal narratives from psychological realities. The Court has developed sophisticated methods for building fault from patterns of control and for distinguishing between factual conditions and their manipulative weaponization. However, this progress is often undermined by procedural rigidities, which can be exploited to inflict "litigation abuse." This study concludes that while Turkish divorce law's capacity for the judicial construction of psychological dynamics is advancing, achieving true justice requires a deeper commitment to ensuring the constructive process itself is fair and does not become another arena for abuse.

Keywords: Divorce, Psychological violence, Mental illness, Construction of fault, Litigation abuse, Constructive desertion.

Giriş

Evlilik birliğinin sona erme süreçleri, modern toplumun en karmaşık hukuki ve insani meselelerinden birini oluşturmaktadır. Türk Medeni Kanunu (TMK), boşanma nedenlerini özel ve genel sebepler olarak ikili bir ayrıma tabi tutmuştur. Kanunda zina veya hayata kast gibi sınırlı sayıda sayılan ve ispatı daha somut olgulara dayanan özel sebeplerin yanı sıra, evlilik birliğinin temelden sarsılması gibi genel bir sebep de düzenlenmiştir (Özta, 2015). Günümüz aile hukuku pratiği, bu hukuki tasnif içinde, tarafların psikolojik durumlarını merkeze alan ve ispatı son derece zorlu olan iki temel kavramla yüzleşmektedir: Niteliğine göre hem genel boşanma sebebi (TMK md. 166) hem de özel boşanma sebeplerinden “pek kötü veya onur kırıcı davranış” (TMK md. 162) kapsamında değerlendirilebilen psikolojik şiddet ve kanunda yine özel bir boşanma sebebi olarak açıkça yer alan akıl hastalığı (TMK md. 165). Fiziksel şiddetin aksine, gözle görülür izler bırakmayan ancak bireyin ruhsal bütünlüğü, özgüveni ve sosyal kimliği üzerinde en az onun kadar yıkıcı etkiler yaratan psikolojik şiddet; sürekli aşağılama, hakaret, tehdit, sosyal izolasyon ve ekonomik baskı gibi davranış örüntülerini kapsayan geniş bir spektrumu ifade eder (Boyacıoğlu vd., 2020; Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2014). Akıl hastalığı ise, bir yandan Türk Medeni Kanunu’nun (TMK) 165. maddesi uyarınca, ortak hayatı diğer eş için çekilmez kılması koşuluyla özel bir boşanma sebebi olarak düzenlenirken; diğer yandan, boşanma davalarında bir tarafın diğerini itibarsızlaştırmak, kontrol etmek veya kusurlarını örtmek amacıyla kullandığı bir itham ve psikolojik şiddet aracına dönüşebilmektedir.

Konuya ilişkin literatür incelendiğinde, hem hukuk hem de psikoloji disiplinlerinin bu kavramları kapsamlı bir şekilde ele aldığı görülmektedir. Aile içi şiddete ilişkin güncel psikoloji literatürü, şiddeti tekil olaylardan ziyade, Evan Stark’ın “zorlayıcı kontrol” (coercive control) modeli gibi, bir tahakküm ve kontrol örüntüsü olarak kavramsallaştırma eğilimindedir (Stark, 2007). Hukuk doktrini ise, özellikle 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” sonrası, bu tür görünmez şiddet türlerinin tanınması ve ispatlanması üzerine yoğunlaşmaktadır. Benzer şekilde, akıl hastalığına dayalı boşanma konusunda yapılan hukuki çalışmalar, TMK md. 165’in açıkça aradığı “ortak hayatın çekilmezliği” ve “iyileşme olanağının bulunmaması” gibi

objektif şartları tartışırken (Çaldağ, 2021) klinik psikoloji literatürü ise, “gaslighting” gibi manipülasyon taktikleri aracılığıyla bir eşin diğerini kasten “akıl hastası” olarak etiketlemesinin, narsistik istismarın bir parçası olabileceğine dikkat çekmektedir (Arabi, 2022).

Bu psikolojik olguların hukuki zemini, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda (TMK) yer alan boşanma sebepleriyle doğrudan ilişkilidir. Psikolojik şiddet, genellikle TMK md. 166’da düzenlenen “evlilik birliğinin temelinden sarsılması” genel boşanma sebebi içinde değerlendirilmekle birlikte, niteliğine göre TMK md. 162 kapsamında “pekkötü veya onur kırıcı davranış” gibi özel bir boşanma sebebi olarak da kabul edilebilmektedir. Doktrinde, onur kırıcı davranışın kabulü için süreklilik aranmazken, pek kötü muamelenin sistematik ve devamlılık arz eden eylemleri kapsadığı yönünde görüşler bulunmaktadır (Öztaş, 2015; Dural, Ögüz ve Gümüş, 2025). Akıl hastalığı ise, TMK md. 165’te özel bir boşanma sebebi olarak açıkça düzenlenmiş; ancak kanun, hastalığın salt varlığını değil, “ortak hayatı diğer eş için çekilmez kılması” ve “iyileşmesine olanak bulunmadığının” resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi gibi objektif koşullara bağlamıştır.

Ancak, bu zengin kuramsal ve doktrinel tartışmalara rağmen, bu soyut ve karmaşık psikolojik olguların Türk hukuk sisteminin zirvesindeki yargısal uygulamaya nasılyansıdığı konusunda önemli bir bilgi açığı bulunmaktadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun (HGK), farklı daireler veya alt derece mahkemeleri arasındaki hukuki uyumsuzlukları çözen emsal niteliğindeki kararlarında, psikolojik şiddetin hangi somut davranışlarla “ispatlanmış” sayıldığı, akıl hastalığı iddiasının ne zaman meşru bir gerekçe ne zaman kötü niyetli bir silah olarak değerlendirildiği ve hukukun kendi katı usul kurallarının bu psikolojik gerçekliklerle çatıştığında nasıl bir denge kurulduğu sistematik bir analize tabi tutulmamıştır. Teorik bilgi ile Yüksek Mahkeme pratiği arasındaki bu boşluk, hem hukukçuların hem de ruh sağlığı uzmanlarının adli süreçlerde karşılaşacakları zorlukları öngörmelerini ve strateji geliştirmelerini güçleştirebilmektedir.

Bu çalışma, tam da bu bilgi açığını gidermeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel amacı, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun boşanma davalarına ilişkin emsal niteliğindeki kararları üzerinden, Türk hukuk sisteminin üst düzeyde psikolojik şiddet ve akıl hastalığı kavramlarını nasıl somutlaştırdığını, hangi kanıtlara dayandığını ve ne tür hukuki

sonuçlara bağladığını derinlemesine analiz etmektir. Belirlenen amaç doğrultusunda, Yüksek Mahkeme kararları nitel doküman analizi yöntemiyle incelenmiş; elde edilen bulgular yorumlanarak hukuk ve psikoloji disiplinleri için önemli sonuçlar ortaya konulmuştur.

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın deseni, veri toplama süreci, verilerin analizi ve yorumlanmasında izlenen adımlar ile çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin yapılanlar ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, hukuk ve psikoloji disiplinlerinin kesişim noktasındaki adli uygulamaları anlamak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi (içtihat analizi) deseniyle yürütülmüştür. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan bir yöntemdir (Bowen, 2009). Bu çalışmada veri kaynağı olarak, doğrudan içtihat birliği sağlamamakla birlikte, Yargıtay dairelerinin onama / bozma kararlarına karşı mahkemelerce verilen “direnme” kararlarını sonuca bağlayan ve bu nedenle hukukun en tartışmalı konularında Yüksek Mahkemenin eğilimini gösteren emsal niteliğindeki Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (HGK) kararları kullanılmıştır. Bu desenin seçilmesinin temel nedeni, boşanma davalarında “psikolojik şiddet” ve “akıl hastalığı” gibi soyut ve yoruma açık kavramların, en yüksek yargı merci tarafından nasıl ele alındığını, hangi somut delillerle değerlendirildiğini ve ne tür hukuki sonuçlara bağlandığını doğrudan ve birincil bir kaynaktan analiz etme imkânı sunmasıdır. Araştırma, mevcut durumu betimlemeyi ve derinlemesine anlamayı hedefleyen betimsel bir yaklaşıma sahiptir.

Veri Toplama Süreci ve Örneklemenin Belirlenmesi

Araştırmanın veri seti, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak oluşturulmuştur (Palinkas vd., 2015). Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacı doğrultusunda bilgi açısından zengin durumların derinlemesine çalışılmasına olanak tanır. Bu süreç aşağıdaki adımlarla gerçekleştirilmiştir: (i) Veri kaynağı olarak, Yargıtay Başkanlığının kamuya açık, resmî “Karar Arama” portalı belirlenmiştir. Bu

kaynağın seçilmesinin nedeni, kararların güvenilir, tam metin ve birincil kaynak niteliğinde olmasıdır. (ii) Veri tabanında, araştırma konusuyla en ilişkili kararlara ulaşmak amacıyla, karar organı olarak “Hukuk Genel Kurulu” filtresi seçilmiştir. Anahtar kelime olarak ise, konunun temelini oluşturan “boşanma davası” ifadesi kullanılmıştır. Hukuk Genel Kurulu kararlarının seçilmesinin stratejik nedeni, bu kararların genellikle Yargıtayın farklı daireleri arasında veya daireler ile ilk derece mahkemeleri arasında ortaya çıkan hukuki uyumsuzlukları (direnme kararlarını) çözümlenmesi ve bu nedenle konunun en tartışmalı ve en derinlemesine analiz edildiği içtihatlar olmasıdır. (iii) Araştırmanın veri kaynağı olarak, kamuya açıklık, erişilebilirlik ve birincil kaynak olma nitelikleri nedeniyle Yargıtay Başkanlığının resmî “Karar Arama” portalı seçilmiştir. Bu portalda, karar organı “Hukuk Genel Kurulu” ve anahtar kelime “boşanma davası” olarak filtrelendiğinde, arama tarihi itibarıyla toplam 44 adet karara ulaşılmıştır. Bu sayının, Kazancı veya Lexpera gibi ticari içtihat bankalarında yer alan toplam HGK boşanma kararı sayısını temsil etmediği ancak çalışmanın metodolojik şeffaflığı ve kullanılan verinin doğrulanabilirliği açısından resmî portal ile sınırlı bir arama yapıldığı not edilmelidir. Bu 44 kararın tamamı ve uyumsuzluk konuları incelenerek ön eleme yapılmıştır. Bu eleme sürecinde aşağıdaki ölçütler kullanılmıştır:

Dahil Etme Kriterleri

Kararın uyumsuzluk konusunun veya gerekçesinin, doğrudan doğruya psikolojik şiddet, duygusal şiddet, ekonomik şiddet, akıl hastalığı, kişilik bozukluğu iddiaları, eşlerden birinin ruhsal durumu gibi araştırma sorularıyla ilişkili psikolojik kavramları içermesi.

Dışlama Kriterleri

Boşanma davası olmakla birlikte, uyumsuzluğun yalnızca mal paylaşımı, ziyet alacağı, nafaka miktarı, velâyet hakkının kullanılmasındaki basit anlaşmazlıklar veya tamamen usul hukukuna (tebligat, süre, yetki vb.) ilişkin olduğu, psikolojik bir değerlendirme içermeyen kararlar çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

(iv) Uygulanan dahil etme ve dışlama kriterleri sonucunda, 44 karar içerisinden araştırma sorularına doğrudan yanıt üretebilecek nitelikte, bilgi açısından zengin olduğu değerlendirilen toplam 10 adet Hukuk Genel Kurulu kararı nihai analiz örneklemini oluşturmuştur.

Örnekleme dahil edilen kararlardan bazıları (özellikle Karar 4), boşanma davasında taraflar arasındaki ‹kusur› kavramını doğrudan ele almasa da, Yüksek Mahkemenin psikolojik olguları (risk, tehlike, kişilik yapısı vb.) nasıl soyut bir durumdan somut bir hukuki kategoriye dönüştürdüğünü ve bu süreçte nasıl bir ‘yargısal inşa’ faaliyeti yürüttüğünü göstermesi açısından kritik öneme sahiptir. Çalışmanın temel tezi olan *kusurun inşasını* (yüksek yargının [HGK] soyut psikolojik ve davranışsal olguları, somut ve hukuki sonuç doğurucu bir kusur kategorisine dönüştürme metodolojisini tanımlamak amacıyla kullanılan metaforik bir terimdir) daha geniş bir bağlamda kavrayabilmek için, mahkemenin bu tür ilişkili alanlardaki değerlendirme mantığını anlamak da gereklidir. Karar 6 gibi diğer kararlar ise, doğrudan doğruya farklı psikolojik ve fiziksel eylemlerin tartılarak kusurun nasıl inşa edildiğini gösteren temel örneklerdir.

Verilerin Analizi

Örnekleme oluşturan 10 adet kararın analizi, nitel veri analiz yöntemlerinden tematik içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Ahmed vd., 2025). Analiz süreci, önceden belirlenmiş araştırma soruları tarafından yönlendirilmiştir. İzlenen adımlar şunlardır:

Veri analizi için, çalışmanın başında oluşturulan ve iki ana tema altında toplanan araştırma soruları bir kodlama çerçevesi olarak kullanılmıştır. Bu temalar: (i) Psikolojik Şiddetin Tespiti ve Sonuçları ve (ii) Akıl Hastalığının Değerlendirilmesi ve Sonuçları’dır. Her tema altındaki spesifik sorular (örn: “Hangi davranışlar şiddet sayılıyor?”, “İspat nasıl sağlanıyor?”, “Raporun niteliği ne olmalı?”, “Kusur durumu nasıl etkileniyor?” vb.) alt kodları oluşturmuştur.

Seçilen 10 kararın her birinin tam metni birden çok kez okunarak derinlemesine incelenmiştir. Okuma sırasında, önceden belirlenen kodlama çerçevesindeki sorulara yanıt teşkil edebilecek ifadeler, cümleler, paragraflar ve mahkemenin gerekçeleri işaretlenmiş ve ilgili kodlarla ilişkilendirilmiştir. Kodlama deseni EK-A’da sunulmuştur.

Kodlanan veriler, her bir karar için bağımsız bir “bulgu” bölümü oluşturacak şekilde bir araya getirilmiştir. Her karar için, araştırma sorularına verilen yanıtları içeren, bütüncül ve ayrıntılı bir analiz yazılarak, o kararın psikolojik şiddet ve akıl hastalığı konularına yaklaşımı bütüncül bir bakış

açısıyla sentezlenmiştir. Bu yöntemle, her bir kararın kendi bağlamı içinde kalarak zenginliğini koruması, aynı zamanda araştırma sorularına sistematik yanıtlar sunması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik, sayısal ölçümler yerine araştırma sürecinin şeffaflığı, tutarlılığı ve bulguların inandırıcılığı ile sağlanır. Bu çerçevede, çalışmanın inandırıcılığı ve teyit edilebilirliği, Yargıtayın resmi ve doğrulanabilir portalından alınan birincil kaynakların kullanılması ve ulaşılan temaların kararlardan doğrudan alıntılarla desteklenerek araştırmacı yorumunun en aza indirilmesi yoluyla güçlendirilmiştir. Araştırmanın tutarlılığı, “Yöntem” bölümünde adım adım açıklanan, veri seçiminden analizine kadar izlenen net ve sistematik araştırma protokolü ile temin edilmiştir. Son olarak, istatistiksel genelleme amacı güdülmese de her bir vakanın “Bulgular” bölümünde zengin ve bağlamsal olarak ayrıntılı bir şekilde betimlenmesi (*yoğun betimleme*), elde edilen derinlemesine analizlerin benzer hukuki ve psikolojik durumlara aktarılabilir olmasını sağlayarak çalışmanın etki alanını genişletmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın, benimsenen metodolojik yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bazı kapsam sınırlılıkları bulunmaktadır. Analizin, hukuki olarak en tartışmalı vakaları temsil eden 10 adet Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararıyla yürütülmesi, bulguların daha geniş bir alandaki rutin uygulamaları temsil gücünü kısıtlamaktadır. Ayrıca, geçerliği artırmak amacıyla bilinçli olarak nihai mahkeme metinlerinin veri kaynağı olarak seçilmesi, analizi metinlerdeki “hukuki gerçeklik” ile sınırlamakta ve olguların “yaşanmış gerçekliğinin” tüm katmanlarını kapsamamaktadır. Bu sınırlılıklar birer eksiklikten ziyade, çalışmanın sınırlarını tanımlayan ve bulgularının hangi çerçevede yorumlanması gerektiğini gösteren metodolojik tercihler olup, gelecekte bu alanda yapılacak daha geniş kapsamlı araştırmalar için bir başlangıç noktası teşkil etmektedir.

Çalışmanın en önemli sınırlılığı, veri toplama sürecinde kullanılan kaynakla ilgilidir. Analiz, yalnızca Yargıtayın resmî ve kamuya açık karar arama portalında yer alan kararlarla sınırlıdır. Hakem değerlendirme sürecinde de işaret edildiği üzere, bu portal, ticari hukuk veritabanlarına kıyasla daha az sayıda karar içermekte ve HGK'nın boşanma konusundaki tüm içtihat külliyatını yansıtmamaktadır. Bu tercih, çalışmanın verilerinin herkes tarafından doğrulanabilir ve erişilebilir olması amacıyla yapılmış olmakla birlikte, bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, HGK'nın konuya ilişkin tüm kararlarının nicel bir dökümünü sunmaktan ziyade, resmî portal üzerinden erişilebilen emsal niteliğindeki kararların derinlemesine nitel bir analizini sunmayı hedeflemektedir.

Araştırma Etiği

Bu çalışma, bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine bütünüyle bağlı kalınarak hazırlanmış olmakla birlikte, araştırmanın niteliği gereği Etik Kurul Onayı alınmasına ihtiyaç duyulmamıştır. Zira araştırma, nitel doküman incelemesi yöntemiyle yürütülmüş olup, veri seti, Yargıtay Başkanlığının resmî portalı gibi kamuya açık kaynaklardan elde edilen ikincil verilerden (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararları) oluşmaktadır. Bu süreçte, insan katılımcılarla mülakat, anket, gözlem veya herhangi bir deneysel uygulama gibi doğrudan bir etkileşime girilmemiş; analiz, mevcut ve alenileşmiş dokümanlar üzerinden yapılmıştır. Çalışmanın odağında, davalara taraf olan kişilerin özel yaşamları değil, Yüksek Mahkemenin hukuki argümanları, soyut kavramları yorumlama biçimi ve geliştirdiği içtihatlar yer almakta olup, kararlarda yer alan ve kimlik belirleyici olabilecek tüm özel bilgiler akademik etik kuralları gereğince gizli tutularak sunumda tamamen anonimleştirilmiştir.

Bulgular

Karar 1 (HGK, 2023/858 E., 2023/1399 K.)

Bu emsal niteliğindeki kararda Yargıtay, psikolojik şiddetin en ağır formlarını, annenin iddia ettiği "kezzap atıp kör etmekle tehdit etme" gibi tehditleri ve daha da önemlisi babanın daha önce "ortak çocuğu bir odaya kilitleyip doğalgazı açma" şeklindeki öldürmeye teşebbüs eylemi olarak somutlaştırmıştır. İspat konusunda ise, çocuğun hayatının tehlikede olduğu

durumlarda mahkemenin “tarafarca delil getirilmesi” ilkesinin arkasına sığınamayacağını, annenin delil eklenmemiş el yazısı dilekçesindeki beyanlarının dahi tek başına hâkimin re’sen (kendiliğinden) araştırma yapmasını gerektiren yeterli bir “tehlike sinyali” olduğunu belirterek yenilikçi bir yorum getirmiştir. Bu noktada psikolog raporunun rolü, bir delil olmaktan öte, bir önleyici mekanizma olarak tanımlanmış; ilk derece mahkemesinin en temel hatasının bu tehlike sinyaline rağmen bir uzman aracılığıyla (Sosyal İnceleme Raporu) babanın risk profilini, kişilik yapısını ve iddiaların ciddiyetini değerlendirmeden, çocuğu yatılı ve refakatsiz olarak babayla kişisel ilişkiye göndermesi olarak tespit edilmiştir. Karar, babanın eylemlerinin altında yatan spesifik bir akıl hastalığı teşhisini tartışmasa da, bu aşırı eylemlerin kendisinin ağır bir psikopatolojiye işaret ettiğini ve bu durumda bir uzman değerlendirmesinin tanı koymaktan çok, babanın zarar verme potansiyeli ve dürtü kontrolü yoksunluğu gibi somut riskleri ortaya koyması gerektiğini ima etmiştir. Nihai olarak kararın etkisi, boşanma davasının çok ötesine geçmiş; bu psikolojik ve davranışsal kırmızı bayrakları görmezden gelen ilk derece mahkeme hâkiminin, çocuğun ölümüyle sonuçlanan ağır ihmalinden dolayı devleti tazminat sorumlusu hâline getirerek, aile mahkemelerinin şiddet iddiaları karşısındaki özen yükümlülüğünün ne kadar hayati olduğunu ortaya koymuştur.

Hukuki Değerlendirme

Bu karar, aile hukukunda hâkimin rolünü pasif bir hakemlikten, temel hakların aktif bir koruyucusuna dönüştüren yapısal bir zihniyet değişimini temsil etmektedir. Yargıtay, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun (HMK) genel prensibi olan “tarafarca getirilme ilkesi”nin, çocuğun yaşam hakkı tehlikede olduğunda nasıl ikincil hale geldiğini göstermektedir. Burada annenin delilsiz dilekçesi, klasik anlamda bir “ispat aracı” olarak değil, devletin koruma mekanizmalarını harekete geçirmesi gereken bir “risk bildirim”i olarak ele alınmıştır. Yüksek Mahkemenin bu yorumu, yargılamanın odağını geçmişte olan bir olayın ispatlanmasından gelecekte olması muhtemel bir zararın önlenmesine kaydırarak yargısal faaliyete önleyici bir boyut kazandırmıştır.

Bu bağlamda, Sosyal İnceleme Raporu gibi uzman değerlendirmeleri, sadece bir delil niteliği taşımaz; aynı zamanda hâkimin, babanın “psikolojik risk profilini” hukuken inşa edeceği temel araçtır. İlk derece mahkemesinin ihmali, bu inşa sürecini başlatmamak ve dolayısıyla hukuki gerçekliği

maddi gerçeklikten koparmaktır. Devletin pozitif yükümlülüğünün ihlali de tam bu noktada, yani koruyucu usul mekanizmalarını işletmeyerek tehlikeli bir birey hakkındaki hukuki değerlendirmeyi eksik bırakmasıyla somutlaşmaktadır. Karar, aile hukukunda usul kurallarının, sadece birer formalite olmadığını, bizatihi temel hakları korumanın maddi birer aracı olduğunu ve bu araçların kullanılmamasının doğrudan devletin hukuki sorumluluğuna yol açtığını ortaya koyan emsal bir içtihattir.

Karar 2 (HGK, 2022/400 E., 2023/514 K.)

Bu kararda Yargıtay, psikolojik şiddeti, özellikle ekonomik şiddet boyutuyla somutlaştırmış; kocanın “girdiği işlerde sebat etmemesi, evin geçimine katkıda bulunmaması ve çalışan eşinden sürekli para talep etmesi” gibi eylemlerini, fiziksel şiddet (boğazını sıkma) ve evden kovma ile boşanmaya neden olan ağır kusur olarak tanımlamıştır. İspat, tanıkların bu objektif ve somut ekonomik duruma ilişkin beyanlarıyla sağlanmış, böylece şiddetin varlığı soyut iddialardan çıkarılıp ispatlanabilir maddi vakıalara dayandırılmıştır. Bu karardaki en önemli hukuki tespit, sürekli ekonomik baskının, TMK md. 164’te düzenlenen ‘terk’ sebebinin özel bir hali olan ‘terke zorlama’ olarak kabul edilmesidir (Diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır). Bu yorumla mahkeme, şiddeti uygulayarak eşinin evden ayrılmasına haklı bir sebep yaratan kocanın, hukuken ‘terk eden’ taraf sayılması gerektiğine hükmetmiştir. Ayrıca karar, “af” kurumuna önemli bir sınır getirmiş, tarafların barışmasının münferit olayları hoş görme anlamına gelebileceğini ancak süreklilik arz eden ekonomik şiddeti affetme anlamına gelmeyeceğini netleştirmiştir. Davanın akıl sağlığı boyutu ise, kocanın, kendi kusurlarını örtmek amacıyla kadının kronik hastalığını ve bunun kişiliğini “asabi ve geçimsiz” yaptığı yönündeki iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Ancak Yüksek Mahkeme, karşı tarafı patolojikleştirme amacı güden bu soyut ve sübjektif iddiayı dikkate almamış, bunun yerine erkeğin ispatlanmış somut kusurlarına (çalışmaması gibi) odaklanmıştır. Bu yaklaşım, mahkemelerin, teşhis niteliğindeki dayanaksız iddialar yerine ispatlanabilir eylemleri esas aldığını göstermektedir. Nihayetinde, ispatlanan psikolojik ve ekonomik şiddet, erkeğin tam kusurlu kabul edilmesine, terk davasının reddedilmesine ve kadının boşanma talebinin kabul edilerek evliliğin sonlandırılmasına yol açmıştır.

Hukuki Değerlendirme

Bu karar, ekonomik şiddeti, hukuki sonuçları itibarıyla fiziksel şiddetle eşdeğer bir konuma taşıyarak aile içi şiddet kavramının yargısal yorumunu genişletmektedir. Yüksek Mahkeme, kocanın TMK md. 185'ten doğan "birlik giderlerine katılma" yükümlülüğünü ihlal etmesini, sadece bir geçimsizlik nedeni olarak değil, evlilik birliğini yaşanmaz kılan aktif bir "yapısal şiddet" türü olarak inşa etmektedir. Kararın en yenilikçi yönü, "terk" kavramını fiziksel bir eylemden ziyade, hukuki bir sonuç olarak yeniden tanımlamasıdır. Mahkeme, "terk eden" sıfatını, evi fiziksel olarak terk edenden alıp, ortak yaşamı psikolojik ve ekonomik olarak imkânsız hale getirerek diğerini gitmeye zorlayan kişiye yüklemiştir.

Ayrıca, Yargıtayın «af» konusundaki tespiti, hukukun psikolojik gerçekliği anlama kapasitesini göstermektedir. Mahkeme, tekil bir olay ile süreklilik arz eden bir durum arasında net bir ayırım yapmıştır. Süreklilik gösteren ekonomik baskı, affedilebilecek münferit bir eylem değil, evliliğin temelini oluşturan güven ve dayanışma ilişkisini ortadan kaldıran kronik bir durumdur; bu nedenle geçici bir barışma bu durumu ortadan kaldırmaz. Kocanın, kendi kusurunu örtmek için eşinin hastalığını bir «kişilik kusuru» olarak sunma çabası mahkemece reddedilerek, kusurun inşası sürecinde objektif ve ispatlanabilir maddi vakıaların (çalışmama), soyut ve manipülatif psikolojik iddialara (asabi ve geçimsiz olduğu) üstün tutulacağı ilkesi ortaya konmuştur.

Karar 3 (HGK, 2020/26 E., 2022/1434 K.)

Bu karar, Yüksek Mahkeme'nin psikolojik şiddeti nasıl somutlaştırdığına ve özellikle akıl sağlığı ithamlarının bir şiddet aracı olarak nasıl kullanıldığını nasıl değerlendirdiğine dair bir "katalog" niteliğindedir. Mahkeme, erkeğin kadına yönelik olarak süreklilik arz eden ve tanıklarca doğrulanan; kadının dış görünüşünü hedef alan ("*şişmansın, estetik ameliyat ol*"), zekasını ve yeterliliğini aşağılayan ("*senin hiçbir şeye aklın ermez, sen ne anlarsın*") ve en ağır şekilde akıl sağlığını ve kişiliğini hedef alan ("*kızınız deli, tımarhaneye yatırın*", "*psikopat, ruh hastası, sen delisin*", "*sende psikolojik bozukluk var, git tedavi ol*") ifadelerini, tek başlarına evlilik birliğini temelinden sarsan ve boşanma için yeterli olan ağır kusurlu davranışlar olarak net bir şekilde tanımlamıştır. İspat

konusunda ise, kocanın delil olarak sunduğu ve kadının rızası olup olmadığı tartışmalı olan video kayıtları ikinci planda kalmış; Yargıtay, şiddete bizzat şahit olan anne ve kardeş gibi görgüye dayalı, tutarlı tanık beyanlarını psikolojik şiddetin varlığını kanıtlamak için yeterli ve daha güçlü bir delil olarak kabul etmiştir. Bu kararlar getirilen en önemli ilkelerden biri, erkeğin “dava açıldıktan sonra birliktelik devam etti, dolayısıyla eylemlerim affedildi” savunmasının, şiddetin “süreklilik” arz etmesi nedeniyle geçersiz kılınmasıdır. Yargıtay, mağdurun devam eden bir şiddet sürecine katlanmak zorunda kalmasının, bu süreci onayladığı veya affettiği anlamına gelmeyeceğine hükmetmiştir. Akıl sağlığı boyutu ise bu kararı emsal kılmaktadır; mahkeme, kocanın “karım akıl hastası” yönündeki iddialarının doğruluğunu araştırmaya girmemiş, bunun yerine bu ithamların bir endişe beyanı olmayıp, karşı tarafı aşağılamak, küçük düşürmek, yıldırım ve kontrol etmek amacıyla bir silah olarak kullanıldığını tespit etmiştir. Yani mahkeme, “Acaba kadın ruh hastası mı?” sorusuyla değil, “Bir eşin diğerine sürekli ‘ruh hastası’ demesi bir kusur mudur?” sorusuyla ilgilenmiş ve bu eylemin kendisinin ağır bir psikolojik şiddet olduğuna karar vermiştir. Nihayetinde bu karar, sürekli hakaret ve aşağılamanın ispatlanmış bir boşanma sebebi olduğunu ve akıl sağlığı sorunları iddiasının bir şiddet aracına dönüştürülmesinin, iddiayı öne süren tarafın ağır kusurunu oluşturduğunu kesin bir dille ortaya koymuştur.

Hukuki Değerlendirme

Bu karar, Yüksek Mahkemenin yargısal odağı, iddia edilen psikolojik durumdan (kadının akıl sağlığı), iddianın kendisinin bir psikolojik şiddet eylemi olup olmadığına kaydırarak kusuru nasıl yeniden inşa ettiğinin en öğretici örneğidir. Mahkeme, kocanın diğer eşin akıl hastalığına yönelik iddiasını, özel bir boşanma sebebi olan TMK md. 165 kapsamında değerlendirmeyi (koca bu yönde bir karşı dava açmadığı için) bilinçli olarak reddetmiştir. Bunun yerine, bu iddiayı bir “söz eylem” (speech act) olarak incelemiş ve bu eylemin amacının gerçeği ortaya çıkarmak değil, karşı tarafı aşağılamak ve kontrol etmek (gaslighting) olduğu sonucuna varmıştır.

Kusurun inşası burada iki aşamalıdır: İlk olarak, kocanın eşini kusurlu göstermek için kurduğu anlatı (kadının akıl hastası olduğu) mahkemece yıkılmıştır. İkinci olarak, bu yıkılan anlatıyı kurma eyleminin kendisi,

kocanın kusurunun temel taşı olarak yeniden inşa edilmiştir. Ayrıca, mahkemenin “af” savunmasını reddetmesi, süreklilik arz eden psikolojik şiddetin, mağdurun iradesini sakatlayan bir “zorlayıcı kontrol” (coercive control) durumu yarattığını ve bu ortamda gerçekleşen bir barışmanın hukuken geçerli bir “af iradesi” olarak kabul edilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Bu karar, “gaslighting” eylemini Türk boşanma hukukunda somut bir kusur olarak tanımlamakla kalmamış, aynı zamanda mahkemelerin manipülatif iddialar karşısında gerçeği nasıl yapı-söküme uğratarak adalete ulaşabileceğine dair metodolojik bir çerçeve sunmuştur.

Karar 4 (HGK, 2022/145 E., 2022/276 K.)

Bu karar, psikolojik durum ve kişilik yapısına ilişkin iddiaların, dar bir boşanma davası bağlamının dışına çıkarak uluslararası bir hukuki süreci (çocuğun iadesi) nasıl şekillendirdiğini ve <yargısal değerlendirme>nin merkezine nasıl oturduğunu göstermesi açısından incelenmiştir. Kararda, annenin babaya yönelttiği psikolojik şiddet, “takıntılı, değişken ve baskıcı” olarak tanımlanan sorunlu kişilik özellikleri ve madde (CBD sigarası- ihmal edilebilir miktarda psikoaktif tetrahidrokanabinol içeren bir sigaradır) kullanımı iddiaları, Lahey Sözleşmesi’nin “derhal iade” kuralını bertaraf etmek için kullanılan birincil hukuki argümanlar olmuştur. Mahkeme, bu iddiaları değerlendirirken geleneksel bir kusur tespiti yapmak yerine, bu durumların çocuğun mutlak meskeni olan İsviçre’ye iade edilmesi hâlinde “ciddi bir fiziki veya psikolojik tehlike” oluşturup oluşturmayacağına odaklanmıştır. İspat, babanın madde kullanımını kabul etmesi ve annenin babanın kişiliğine yönelik tutarlı beyanları üzerinden sağlanmıştır. Akıl sağlığı boyutu, formel bir tanı iddiası üzerinden değil, babanın davranış ve kişilik örüntülerinin çocuk için bir risk faktörü olarak sunulmasıyla işlenmiştir. Hukuk Genel Kurulu, babanın İsviçre’de yasal olan bir maddeyi kullanmasını dahi Türk hukuku ve kamu düzeni açısından çocuğun esenliğine yönelik bir tehdit ve ebeveynlik kapasitesinde bir zafiyet olarak yorumlamıştır. Yüksek Mahkemenin (çoğunluk görüşünün) yaklaşımı, “çocuğun üstün yararı” ilkesini son derece geniş ve korumacı bir şekilde ele almış; henüz üç yaşını doldurmamış bir çocuğun birincil bakıcısı olan annesinden ayrılmasının tek başına bir psikolojik travma yaratacağı gerçeğini, babanın yaşam tarzına ilişkin risk iddialarıyla birleştirerek iadenin reddi için yeterli görmüştür. Ancak kararı özellikle değerli kılan, çoğunluk görüşü ile bu yaklaşımın Lahey Sözleşmesi’nin ruhuna aykırı

olduğunu savunan karşı oy gerekçesi arasındaki derin çatışmadır. Karşı oy, bu tür psikolojik ve velayete ilişkin iddiaların asıl değerlendirilmesi gereken yerin çocuğun mutat meskeni olan İsviçre mahkemeleri olduğunu ve “ciddi risk” istisnasının bu kadar geniş yorumlanmasının Sözleşme’yi işlevsiz kılacağını savunmuştur. Nihayetinde bu karar, psikolojik ve davranışsal iddiaların, uluslararası bir sözleşmenin amir hükmünü dahi bertaraf edebilecek güçte bir “denge unsuru” olarak nasıl kullanılabilirdiğini ve “çocuğun üstün yararı” ile “uluslararası hukuka bağlılık” ilkeleri arasında yaşanan gerilimi gözler önüne sermektedir.

Hukuki Değerlendirme

Bu karar, Yüksek Mahkemenin somut bir uzman raporu veya tanıdan ziyade, soyut psikolojik iddialar ve yaşam tarzı pratikleri üzerinden “ciddi bir risk” hukuki kategorisini nasıl inşa ettiğini gösteren emsal bir niteliktedir. Mahkeme burada, annenin babaya atfettiği “takıntılı, değişken ve baskıcı” kişilik özellikleri gibi sübjektif iddiaları, babanın İsviçre’de yasal olan bir eylemiyle (CBD kullanımı) birleştirerek, bütüncül bir “ebeveyn zafiyeti” anlatısı oluşturmaktadır. Bu, parçaları birleştirerek yeni bir hukuki anlam yaratan, adeta kurgusal bir yargısal faaliyettir.

HGK’nın çoğunluk görüşü, babanın eylemini ve kişilik profilini, çocuğun mutat meskeni olan İsviçre hukukunun normlarına göre değil, kendi yerel “kamu düzeni” anlayışının filtresinden geçirerek değerlendirmiştir. Bu durum, hukuki bir eylemin, kültürel bir mercekle yeniden yorumlanarak bir “riske” dönüştürülmesi anlamına gelir. Karşı oy ise, bu yaklaşıma temelden itiraz ederek farklı bir yargısal felsefeyi savunmaktadır: Buna göre, Lahey Sözleşmesi’nin amacı, tam da bu tür esasa ilişkin psikolojik değerlendirmelerin, kaçırın tarafın sığındığı ülke mahkemelerince yapılmasını engellemektir. Çoğunluk görüşü, paternalist (korumacı) bir yaklaşımla çocuğu koruma içgüdüsünü öncelerken; karşı oy, formalist ve uluslararası hukuka saygılı bir yaklaşımla sözleşmenin ruhuna sadakati savunmaktadır. Karar, nihayetinde psikolojik iddiaların yargısal yorumunun, uluslararası bir yükümlülüğü askıya alabilecek güçte bir “hukuki gerçeklik” inşa edebildiğini ve bu inşanın arkasında birbiriyle çatışan temel hukuk felsefelerinin yattığını göstermektedir.

Karar 5 (HGK, 2020/244 E., 2020/881 K.)

Bu karar, ispatlanmış psikolojik, fiziksel ve ekonomik şiddet ile sadakatsizlik vakıalarının, karmaşık bir usul hukuku işlemi olan “feragat” beyanıyla “affedilmiş” sayılıp sayılamayacağı yönündeki temel bir çatışmayı çözerek, hukukun psikolojik gerçeklikleri nasıl yorumladığına dair son derece önemli bir çerçeve çizmektedir. Davada, kadının açtığı iki ayrı boşanma davası birleştirilmiş ve avukatı, davalının usulü “derdestlik” itirazını bertaraf etmek amacıyla, ikinci davadan “ilk davadaki talepleri etkilememek üzere” feragat ettiğini beyan etmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bu durumu, kadının o tarihe kadarki tüm şiddet ve sadakatsizlik eylemlerini affettiği şeklinde katı ve şekilci bir yorumla değerlendirerek kadının tazminat haklarını ortadan kaldırmıştır. Ancak Hukuk Genel Kurulu, bu formalist yaklaşımı reddederek, bir usul işleminin ardındaki niyeti ve bağlamı esas alan bir değerlendirme yapmıştır. HGK, bir avukatın, müvekkilinin haklarını korumak ve teknik bir engeli aşmak amacıyla yaptığı şartlı ve stratejik bir beyanın, şiddet mağduru bir kadının yıllarca maruz kaldığı ağır travmaları psikolojik olarak affettiği anlamına gelemeyeceğine hükmetmiştir. Bu yorumla Yüksek Mahkeme, affetmenin (forgiveness) sadece bir kelimedenden ibaret olmadığını, hukuken geçerli olabilmesi için kişinin açık, kesin ve “kayıtsız şartsız” bir irade beyanını gerektiren psikolojik bir gerçekliğe dayanması gerektiğini tescillemiştir. Dolayısıyla, bu karar, psikolojik şiddetin ispatı veya tanımından ziyade, ispatlanmış şiddetin sonuçlarının, yani tazminat gibi hakların, hukuki süreçlerin karmaşası içinde kurnazca yok edilmesinin önüne geçen, mağduru koruyucu bir ilke ortaya koymaktadır. Nihai olarak karar, mahkemelerin, özellikle ağır şiddet vakalarında, salt lafzi yorumlar yerine beyanların ardındaki gerçek iradeyi araştırarak, hukuki kavramların psikolojik gerçeklikleri yok sayacak şekilde kötüye kullanılmasını engelleme görevini üstlendiğini göstermektedir.

Hukuki Değerlendirme

Bu karar, hukuki formalizm ile amaçsal (teleolojik) yorum arasındaki çatışmayı ve Yüksek Mahkemenin, psikolojik gerçekliği katı usul kurallarının önüne nasıl koyduğunu gösteren temel bir örnektir. Yargıtay Özel Dairesinin yorumu, hukuki metinlerin bağlamından ve tarafların gerçek iradesinden kopuk, katı bir formalizmi temsil etmektedir. HGK

ise, bu yaklaşıma karşı çıkararak, hukuki bir beyanın anlamının inşasında, beyanın yapıldığı bağlamın ve tarafın psikolojik durumunun, metnin lafzından daha önemli olduğu ilkesini benimsemiştir.

Yüksek Mahkeme, bu kararıyla “af” kavramını, salt teknik bir beyan olmaktan çıkarıp, özgür ve samimi bir iradeye dayanan psikolojik bir olgu olarak tanımlamıştır. Hukuken geçerli bir affın varlığının kabulü için, beyanda bulunanın psikolojik olarak da bir affetme niyet ve durumunda olduğunun anlaşılması gerektiğini tescillemiştir. Bir şiddet mağdurunun, avukatı aracılığıyla tamamen usuli bir engeli aşmak amacıyla yaptığı stratejik bir beyan, bu psikolojik koşulu taşımadığı için hukuki bir “af” olarak inşa edilemez.

Bu karar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda yer alan “feragat” gibi usul kurumlarının, Türk Medeni Kanunu’nda düzenlenen temel hakları (tazminat hakkı gibi) ortadan kaldıracak şekilde kötüye yorumlanamayacağını ortaya koymaktadır. HGK, adaletin tecellisinin, usul kurallarının ruhuna ve amacına uygun bir şekilde yorumlanmasıyla mümkün olduğunu ve yargısal sürecin kendisinin, mağdurlar için ikincil bir mağduriyet alanına dönüşmesini engelleme görevi olduğunu bu kararla teyit etmiştir.

Karar 6 (HGK, 2017/2709 E., 2020/987 K.)

Bu karar, ağır bir psikolojik travma olan sadakatsizlik ile buna tepki olarak gösterilen fiziksel şiddetin yargısal olarak nasıl tartışıldığını ve mahkemenin kusur değerlendirmesi yaparken psikolojik ve fiziksel ihlaller arasında nasıl bir ‘haklar hiyerarşisi’ kurduğunu ortaya koyması bakımından temel bir örnektir. Kararda, kadının sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiği, erkeğin ise bu durumu öğrendiği anda kadını sırtından bıçaklayarak hayati tehlike geçirmesine neden olduğu somut olay üzerinden, kusur derecelendirmesinin nasıl yapılması gerektiği tartışılmıştır. Yerel mahkemenin “sadakatsizlik daha ağır kusurdur, şiddet ise buna bir tepkidir” şeklindeki geleneksel yorumunu aşan Hukuk Genel Kurulu, uyuşmazlığın çözümünü soyut bir kusur yarışından çıkararak, ihlal edilen hakların niteliğine dayandıran bir “haklar hiyerarşisi” ilkesi geliştirmiştir. Bu ilkeye göre Yüksek Mahkeme, kadının sadakatsizliğinin erkeğin “kişilik haklarına” yönelik bir saldırı olduğunu, buna karşılık

erkeğin bıçaklama eyleminin ise kadının Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile korunan en temel ve üstün hakkı olan “yaşama hakkına” yönelik bir saldırı olduğunu tespit etmiştir. Bu hiyerarşiyi esas alarak, yaşama hakkına yönelik böylesine ağır bir saldırının, sadakatsizlik gibi ağır bir tahrikle karşılanırsa dahi, hukuken daha hafif bir kusur olarak değerlendirilemeyeceğine hükmetmiştir. Sonuç olarak, hayati tehlike yaratan şiddeti uygulayan kocanın, bu eylemi nedeniyle en azından sadakatsiz eşyle “eşit kusurlu” sayılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu karar, özellikle “namus” veya “ağır tahrik” savunmalarının, orantısız ve yaşama kasteden şiddeti meşrulaştıramayacağını ve şiddet failini hukuki sorumluluktan kurtaramayacağını tescilleyen, boşanma hukukunda kusur değerlendirmesine ilişkin son derece önemli ve emsal niteliğinde bir içtihatır.

Hukuki Değerlendirme

Bu karar, Türk Medeni Kanunu’nun boşanma sebeplerine dayalı kusurlar arasında açık bir derecelendirme öngörmediği bir ortamda, Yüksek Mahkemenin anayasal prensipleri ve temel hakları referans alarak kusurun varlığını ve ağırlığını nasıl aktif bir şekilde inşa ettiğinin en çarpıcı örneğidir. TMK, hem sadakatsizliği (md. 161) hem de hayata kastı (md. 162) ağır kusur saymakla yetinir; aralarında bir öncelik sıralaması yapmaz. HGK, bu hukuki boşluğu, aile hukukunun dışına çıkarak ve Anayasa hukuku alanından ödünç aldığı “haklar hiyerarşisi” ilkesiyle doldurmuştur. Bu, özel hukuk uyuşmazlığının çözümünde kamu hukuku normlarının kullanıldığı, son derece yenilikçi bir metodolojik adımdır.

Mahkeme bu hiyerarşiyi kurarken, aslında yerel mahkemenin benimsediği ve sadakatsizliğin yarattığı psikolojik travmayı (öfke, incinme) fiziksel şiddet için bir tür “mazeret” olarak gören geleneksel anlatıyı bilinçli olarak yıkmaktadır. HGK, sadakatsizliğin yarattığı psikolojik acıyı “kişilik haklarına saldırı” olarak hukuken tanımakla birlikte, bu sübjektif ve psikolojik durumu, “yaşam hakkı” gibi objektif ve üstün bir hukuki değer karşısında daha alt bir basamağa yerleştirmiştir.

Bir eylemin ceza hukuku anlamında failin cezasını azaltması, o eylemin boşanma hukukundaki kusur ağırlığını ortadan kaldırmaz veya dengelemez. HGK, bu kararıyla, kusurun inşası sürecinde toplumsal “namus” veya “tahrik” kodlarına değil, evrensel ve temel insan hakları

normlarına dayanacağını ilan etmiştir. Böylece, bir eşin diğerine yaşattığı psikolojik travma ne kadar ağır olursa olsun, bunun orantısız bir fiziksel şiddetle karşılanmasının hukukten meşrulaştırılamayacağı ve failin ağır kusurunu ortadan kaldırmayacağı ilkesini inşa etmiştir.

Karar 7 (HGK, 2017/2289 E., 2020/939 K.)

Bu karar, bir boşanma davasında eşlerden birinin ağır akıl hastalığının hukuki ve psikolojik sonuçlarını en net şekilde ortaya koyan, temel bir içtihatır. Dava, kadının, kocasının “akıl sağlığının yerinde olmadığı” yönündeki iddiasını, sübjektif bir beyan olmaktan çıkarıp, dava sürecinde alınan ve kocanın “medeni haklarını kullanamayacağı, vesayet altına alınması gerektiği” sonucuna varan resmi sağlık kurulu raporu ve bu rapora dayanılarak verilen kesinleşmiş vesayet kararı gibi reddedilemez, objektif delillerle ispatlaması üzerine şekillenmiştir. Bu ispat, kocanın “evi yakmaya teşebbüs etmesi”, “birlikte intihar etmeyi teklif etmesi” ve “hamile eşini intihara teşvik etmesi” gibi son derece ağır ve tehlikeli eylemlerini, basit birer geçimsizlik vakıası olmaktan çıkarıp, belgelenmiş akıl hastalığının doğrudan birer yansıması ve en ağır türden psikolojik şiddet olarak konumlandırmıştır. Yüksek Mahkemenin üzerinde en çok durduğu hukuki sonuç, bu durumun “terk” müessesesini nasıl temelden değiştirdiğidir; yerel mahkemenin, Hukuk Genel Kurulunca da mantığı benimsenen gerekçesinde, vesayet altına alınacak kadar ağır bir rahatsızlığı olan ve bu tür tehlikeli davranışlar sergileyen bir eşle birlikte yaşamaya diğer eşin zorlanamayacağı, bu nedenle kadının evden ayrılmasının bir “terk” değil, can güvenliğine dayalı bir “terke zorlanma” ve meşru bir kaçış olduğu kabul edilmiştir. Bu kabul, hukuki rolleri tamamen tersine çevirmiş; akıl hastalığı olan ve eşini evden ayrılmaya mecbur bırakan kocayı, hukukten “terk eden” taraf konumuna sokarak, bu sebebe dayalı dava açma hakkını elinden almıştır. Davanın nihai olarak Hukuk Genel Kurulu tarafından usulden bozulmasının sebebi ise, yerel mahkemenin bu isabetli gerekçesi ile tam tersi bir anlama gelecek şekilde kocanın terk davasını kabul ettiği hüküm fıkrası arasında yarattığı ve hukukun temel mantığına aykırı olan derin çelişkidir. Bu usulü bozma kararı dahi, Yüksek Mahkemenin, özellikle akıl hastalığı gibi temel bir konuda, mahkemenin ulaştığı psikolojik ve tıbbi gerçekler ile bunlara dayandıracağı hukuki sonuç arasında mutlak bir tutarlılık ve mantıksal bütünlük aradığını, çelişkili bir kararın adil yargılanma hakkını ihlal edeceğini göstermesi açısından son derece önemlidir.

Hukuki Değerlendirme

Bu karar, boşanma hukukunun temel direği olan “kusur” kavramının geçerli olmadığı, ancak ortak yaşamı fiilen imkânsız kılan bir “durumun” (ağır akıl hastalığı) hukuki sonuçlarını düzenlemesi açısından aydınlatıcıdır. Kocanın tehlikeli eylemleri, ayırt etme gücünün bulunmaması sebebiyle hukuken bir “kusur” olarak nitelendirilemez. Bu durum, Yüksek Mahkemeyi, adaleti sağlamak için farklı bir hukuki mekanizmayı işletmeye yöneltmiştir: “terk” kurumunun yeniden inşası.

Yargıtay, bu kararda “kusur” yerine “nedensellik” (causation) ilkesine dayanmaktadır. Kadının evi terk etmesinin nedeni, kendi kusuru veya keyfi bir iradesi değil, kocanın hastalığından kaynaklanan ve katlanılması beklenemeyecek objektif bir tehlikedir. Bu nedensellik bağı, kadının eylemini hukuken “terk” olmaktan çıkarır ve onu “haklı bir sebeple” evden ayrılan taraf konumuna sokar. Dahası, mahkeme bu mantığı bir adım ileri taşıyarak, tehlikenin kaynağı olan hasta eşi, bu ayrılığa sebep olduğu için hukuken “terk eden” olarak inşa eder. Bu, kusura dayalı olmayan bir durumun, kusura dayalı bir kurum olan terk müessesesi içinde yeniden yorumlanarak bir sonuca bağlanmasıdır.

Kararın en önemli yönü, bu cüretkar hukuki inşanın ancak ve ancak tartışmasız bir delil standardıyla mümkün olmasıdır. Mahkemenin tüm bu yorumu, TMK md. 165’in aradığı “resmi sağlık kurulu raporu” ve “vesayet kararı” gibi en üst düzeydeki objektif delillerin varlığına dayanmaktadır. Bu durum, mahkemenin, hukuki rolleri yeniden dağıtan bu tür yaratıcı yorumları ancak maddi gerçekliğin bilimsel ve resmi olarak kesinleştiği durumlarda yapabileceğini göstermektedir.

Karar 8 (HGK, 2017/2727 E., 2020/846 K.)

Bu karar, uzun yıllara yayılan sürekli ve ağır psikolojik şiddetin, boşanma hukukunun en teknik kurumlarından biri olan “terk”i nasıl anlamsızlaştırdığını ve hukuki rolleri tamamen tersine çevirdiğini gösteren temel bir içtihatır. Yüksek Mahkeme, otuz yıllık bir evlilik boyunca kocanın karısına yönelik olarak kullandığı ve tanıklarca doğrulanan “o....., ö..., s....” gibi onur kırıcı ve aşağılayıcı ifadeleri, tekil birer hakaret olarak değil, süreklilik arz eden bir psikolojik şiddet tutumu

olarak tanımlamıştır. Bu sürekli şiddet sarmalının, kocanın son olarak karısını yine aynı ağır hakaretle “evden kovması” eylemiyle birleştğinde, kadının ortak konuttan ayrılmaktan başka bir seçeneğinin kalmadığı sonucuna varılmıştır. Bu tespitle birlikte, kararın temelini oluşturan Türk Medeni Kanunu’nun 164. maddesindeki “Diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan... eş de terk etmiş sayılır” ilkesi devreye girmiştir. Hukuk Genel Kurulu, bu ilkeyi uygulayarak, kadının fiziksel olarak evden ayrılmasının hukukten bir “terk” eylemi olmadığını, aksine kocanın yarattığı dayanılmaz psikolojik koşullar nedeniyle bir “terke zorlanma” olduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu hukuki nitelendirme, tarafların rollerini tamamen değiştirmiştir: Şiddeti uygulayarak eşini evden gitmeye mecbur bırakan koca, “terk edilen” (mağdur) sıfatını kaybetmiş ve hukukten “terk eden” (fail) konumuna düşmüştür. Bunun en önemli sonucu ise, kanunun sadece “terk edilen” eşe tanıdığı terk nedenine dayalı boşanma davası açma hakkını, “terk eden” konumuna düşen kocanın kaybetmesidir. Böylece Yüksek Mahkeme, kocanın açtığı davanın “aktif husumet yokluğu” (dava açma sıfatı yokluğu) nedeniyle reddedilmesi gerektiğine hükmederek, bir şiddet failinin, kendi yarattığı bir mağduriyet üzerinden yine mağdura karşı bir hak iddia etmesinin hukuk düzeni tarafından korunmayacağını tescillemiştir.

Hukuki Değerlendirme

Bu karar, Yüksek Mahkemenin tekil olaylardan ziyade, uzun yıllara yayılan sistematik psikolojik şiddetin yarattığı “dayanılmaz atmosferi” başlı başına bir hukuki vakia olarak nasıl inşa ettiğini göstermektedir. “Kusur”, münferit hakaret eylemlerinin basit bir toplamı olarak değil, bu eylemlerin otuz yıllık bir süreçte yarattığı kümülatif (birikimsel) etki üzerinden tanımlanmıştır. Bu uzun süreli ve kesintisiz örüntü, kocanın davranışını tekil eylem olmaktan çıkarıp, evlilik birliğini kökünden zehirleyen ve ağır kusur teşkil eden bir tutuma dönüştürmüştür.

Yargıtay, bu davada “terke zorlama” (TMK md. 164) ilkesini, en soyut ve en psikolojik temelde uygulamaktadır. Önceki kararlardan farklı olarak burada itici güç, ekonomik baskı (Karar 2) veya somut bir tehlike (Karar 7) değil, tamamen psikolojik bir yıpranmışlık ve onurun sistematik olarak yok edilmesidir. Mahkeme, kadının ortak konuttan ayrılmasını, bir kaçış olarak değil, bu psikolojik olarak yaşanmaz hale getirilmiş ortamdan kendini koruma refleksi olarak okumaktadır.

Bu yorum, failin, mağdur üzerindeki uzun süreli eylemlerinin bir sonucu olan kaçış eylemini, yine mağdurun aleyhine bir dava hakkı olarak kullanmasını engelleyen bir hukuki bariyer inşa etmektedir. Kocanın “terk eden” olarak yeniden tanımlanması, “kimsenin kendi kusurlu eyleminden bir hak türetmeyeceği” yönündeki temel hukuk ilkesinin somut bir yansımasıdır. Karar, en görünmez ve ispatı en zor şiddet türü olan sistematik duygusal istismarın dahi, en teknik hukuki kurumlardan birini (terk) işlevsiz kılabilir ve hukuki rolleri tamamen yeniden dağıtabilecek güçte olduğunu tescillemektedir.

Karar 9 (HGK, 2017/2291 E., 2020/845 K.)

Bu karar, hukuk sisteminin kendi iç işleyişindeki katı bir usul kuralının (“kesin hüküm” ilkesi), ispatlanmış ve hatta ceza mahkemesi kararıyla sabit olan ağır psikolojik ve fiziksel şiddet vakıalarını nasıl tamamen etkisiz kılabileceğini gösteren, son derece trajik ve ibret verici bir örnektir. Davanın merkezinde, kocasının uyguladığı sistematik şiddet (sosyal izolasyon, cinsel ve fiziksel saldırı) nedeniyle evini terk edip bir kadın sığınma evine yerleşmek zorunda kalan bir kadının, bu süreçte hukuki olarak nasıl mağdur edildiği yer almaktadır. Kadının şiddet gördüğü, erkeğin S... Sulh Ceza Mahkemesinin 2013/34 E. sayılı kararı ile “eşe karşı kasten basit yaralama ve kötü muamele” suçlarından ceza almasıyla objektif bir delille sabitken; koca, karısının bu savunmasız durumundan faydalanarak başka bir şehirde ikinci bir boşanma davası açmış ve sığınma evindeki kadına usulüne uygun tebligat yapılamaması nedeniyle, D... 4. Aile Mahkemesinin direnme gerekçesinde de belirtildiği üzere, kadının gıyabında ve savunma hakkı kısıtlanarak (S... Asliye Hukuk Mahkemesinin 2012/372 E. sayılı dosyasında) “tam kusurlu” olduğu yönünde bir boşanma kararı aldırıp bunu kesinleştirmiştir.

S... Mahkemesinin kadını hangi eylemlerine binaen tam kusurlu saydığı, Hukuk Genel Kurulu karar metninde açıkça belirtilmemiş olsa da davanın asıl trajedisi işte bu noktada, kadının ilk açtığı ve şiddet eylemlerini kanıtladığı davada, Yüksek Mahkemenin “maddi gerçeklik” (kocanın şiddet uyguladığı gerçeği) ile “hukuki gerçeklik” (kesinleşmiş karara göre kadının tam kusurlu olduğu gerçeği) arasında bir seçim yapmak zorunda kalmasıdır. Hukuk Genel Kurulu, hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan “kesin hüküm” doktrinine katı bir şekilde bağlı kalarak, usul hataları ve

savunma kısıtlamaları ileri sürülse bile, şeklen kesinleşen S... Mahkemesi kararının, görülmekte olan ilk dava için bağlayıcı ve aksi ispatlanamaz bir “kesin delil” niteliğinde olduğuna hükmetmiştir. Bu yorum, D... 4. Aile Mahkemesinin elindeki ceza mahkemesi kararı dahil tüm şiddet delillerini hukuken “yok saymasını” ve şiddet mağduru kadını “tam kusurlu” kabul ederek tüm nafaka ve tazminat taleplerini reddetmesini zorunlu kılmıştır.

Dava aynı zamanda, kocanın savunmasında kadını “psikolojik sorunları olmakla” itham etmesi gibi sık rastlanan bir psikolojik şiddet taktiğini de içermektedir. Nihayetinde bu karar, psikolojik delillerin ve hatta kesinleşmiş ceza mahkemesi kararlarının dahi, bir failin usul hukukunu manipüle ederek yarattığı bir “kesin hüküm” duvarını aşamayabildiğini, bu durumun da bir şiddet mağdurunun adalet arayışında nasıl çaresiz bırakılabileceğini gösteren, hukuki süreçlerin psikolojik gerçeklikler üzerindeki yıkıcı etkisine dair en çarpıcı örneklerden birini oluşturmaktadır.

Hukuki Değerlendirme

Kesin hüküm ilkesinin, adaletin tecellisi amacından sapıtılarak bir dava istismarı (istismarcı bir eşin, güç ve kontrolü sürdürmek amacıyla mahkeme sistemini ve hukuki süreçleri kasıtlı olarak kötüye kullanması; The National Domestic Violence Hotline, t.y.) aracına nasıl dönüşebileceğini ve sistemin bu suistimali nasıl meşrulaştırdığını gösteren patolojik bir örnektir. Uyuşmazlığın merkezinde, birbiriyle çatışan iki farklı “gerçeklik” anlatısı bulunmaktadır: Ceza mahkemesi kararıyla ispatlanmış maddi gerçeklik (kadının mağdur olduğu) ve fail tarafından usul hukuku manipüle edilerek yaratılmış hukuki gerçeklik (kadının kusurlu olduğu). HGK’nın kararı, ne kadar haksız elde edilmiş olursa olsun, ikincisinin birinciye üstün geldiği yönündedir.

Bu davada HMK md. 303’te düzenlenen “kesin hüküm”, bir hukuki güvence mekanizması olmaktan çıkıp, maddi delilleri (ceza mahkemesi kararı) yok sayan, aşılabilir bir “karşı-delil” işlevi görmüştür. Bu durum, hukuk sistemindeki delil hiyerarşisinin nasıl tersine çevrilebileceğini göstermektedir: Bir suçun varlığını en güçlü şekilde ispatlayan kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı, usulsüz tebligat gibi hileli yollarla alınmış bir hukuk mahkemesi kararının gölgesinde hukuken etkisiz kalmıştır.

Bu, “kusurun inşası” tezinin tersten işleyen halidir: Burada yargı, gerçeğe en yakın kusur anlatısını inşa etmek yerine, fail tarafından hileyle inşa edilmiş sahte bir kusur anlatısını onaylamak ve kesinleştirmek zorunda kalmıştır. Sistem, kendi iç tutarlılığını (kesin hükme saygı) koruma uğruna, bir şiddet mağdurunu ikincil bir mağduriyete (secondary victimization) uğratmıştır. Kadın, önce failin şiddetine, sonra ise kendisini koruması gereken hukuk sisteminin şiddetine maruz kalmıştır. Karar, adaletin bazen usule feda edilebildiğinin ve yargısal sürecin kendisinin nasıl bir adaletsizlik üretebildiğinin en acı kanıtıdır.

Karar 10 (HGK, 2017/1498 E., 2020/791 K.)

Bu karar, boşanma sürecinin bizatihi kendisinin nasıl bir psikolojik şiddet ve karakter suikastı aracına dönüştürülebileceğini ve hukuk sisteminin bu duruma ilişkin kendi içindeki derin fikir ayrılığını ortaya koyan, son derece kritik bir vaka analizidir. Davanın temelinde, bir kocanın, devam eden boşanma davasındaki cevap dilekçesinde karısının kişilik haklarına yönelik olarak gerçekleştirdiği topyekûn bir saldırı yatmaktadır. Koca, karısını sadece sadakatsizlikle değil, aynı zamanda “para karşılığı günübirlik cinsel ilişkiye girmek”, “bunu alışkanlık hâline getirmek”, “evli erkekleri kandırarak mallarını ellerinden almak” gibi onur ve iffetini lekeleyen ağır ithamlarla ve son olarak onu tamamen itibarsızlaştırmak amacıyla “akıl hastası olmakla” suçlamıştır. Uyuşmazlık, bu ağır ve ispatlanmamış ifadelerin, anayasal bir hak olan “hak arama ve savunma dokunulmazlığı” zırhı altında korunup korunamayacağı noktasında düğümlenmiştir. Hukuk Genel Kurulunun oy çokluğuyla verdiği nihai karar, bu zırhın ne kadar geniş olabileceğini göstermiş; çoğunluk görüşü, boşanma gibi doğası gereği son derece çekişmeli davalarda, davanın esasıyla bağlantılı olduğu sürece bu tür ağır ifadelerin dahi savunma hakkı kapsamında kaldığını ve ayrı bir tazminat davasına konu edilemeyecek bir kişilik hakkı saldırısı oluşturmadığını kabul etmiştir. Ancak bu kararı bilimsel olarak değerli kılan asıl unsur, bu görüşe şiddetle karşı çıkan ve hukuki bir ilke tartışması başlatan karşı oy gerekçesidir. Karşı oy, savunma hakkının sınırsız bir yetki olmadığını, bu hakkın kötüye kullanılmaması gerektiğini ve ileri sürülen ağır ithamların en azından bir “emare” (iz, belirti) veya “somut vakıa” ile desteklenmesi gerektiğini savunmuştur; aksi takdirde, yani tamamen delilsiz ve salt karşı tarafı küçük düşürme amacıyla söylenen sözlerin, savunma hakkı sınırını aşan hukuka aykırı bir saldırı teşkil edeceğini belirtmiştir. Akıl sağlığı boyutu ise, “akıl hastalığı”

iddiasının, diğer tüm ithamları güçlendiren, karşı tarafı “güvenilmez” ve “anormal” olarak etiketleyen bir psikolojik savaş taktiği olarak kullanıldığını göstermektedir. Nihayetinde bu karar, çoğunluk ve karşı oy görüşleri arasındaki derin uçurumla birlikte, boşanma dilekçelerinin nasıl bir psikolojik şiddet aracına dönüşebildiğini ve Yüksek Mahkemenin dahi bu tür bir şiddetin “meşru savunma” mı yoksa “hukuka aykırı saldırı” mı olduğu konusundaki o ince çizgiyi çizerken ne denli zorlandığını ve bölündüğünü gözler önüne seren emsal bir nitelik taşımaktadır.

Hukuki Değerlendirme

Bu karar, yargısal sürecin kendisinin bir “psikolojik şiddet alanı” olup olamayacağına dair Yüksek Mahkeme içindeki temel bir felsefi ayrılığı ortaya koymaktadır. Uyuşmazlık, iki temel hukuk ilkesinin çatışmasıdır: Bir yanda anayasal güvence altındaki “hak arama ve savunma hakkı”, diğer yanda ise medeni hukukun temel taşı olan “dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı” (TMK md. 2). HGK’nın çoğunluk ve karşı oy görüşleri, bu çatışmaya yönelik iki farklı yargısal felsefeyi temsil etmektedir.

Çoğunluk görüşü, formalist bir yaklaşımla, savunma hakkını neredeyse mutlak bir zırh olarak yorumlamakta ve dilekçedeki iddiaların dava konusuyla ilgili olmasını yeterli görmektedir. Bu görüş, yargılamayı, tarafların iddialarını serbestçe çarpıttığı bir arena olarak kabul eder. Karşı oy ise, amaçsal ve hakkaniyete dayalı bir yaklaşımla, savunma hakkının amacının gerçeğe ulaşmak olduğunu, karakter suikastı yapmak olmadığını savunur. Bu görüşe göre savunma hakkı, dürüstlük kuralı ile sınırlıdır ve bu sınır aşıldığında dava dilekçesi bir savunma aracı olmaktan çıkıp, başlı başına bir haksız fiil ve yargısal suistimal aracına dönüşür.

Bu karar, “kusurun inşası” tezinin en sorunlu alanını aydınlatmaktadır. Koca, eşinin kusurunu ispatlamak yerine, onu iftiralarla şeytanlaştırarak bir “kusurlu” karakteri inşa etmeye çalışmaktadır. Karşı oya göre, bu inşa yönteminin kendisi ağır bir kusurdur. Çoğunluk görüşü ise, bu yöntemi yargılamanın doğası içinde meşru görmektedir. Yüksek Mahkemenin bu konudaki derin bölünmüşlüğü, Türk hukukunun, adalet arayışı ile bu arayış sırasında kullanılan araçların meşruiyeti arasındaki o ince çizgiyi çizmekte ne kadar zorlandığını ve yargısal sürecin kendisinin bir şiddet mekanizmasına dönüşme riskini ne denli barındırdığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada incelenen on adet Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararı, Türk aile hukukunun, boşanma olgusunun merkezinde yer alan psikolojik şiddet ve akıl hastalığı gibi karmaşık ve dinamik kavramlarla olan etkileşimini derinlemesine anlama imkânı sunmaktadır. Bulgular, Yüksek Mahkemenin, tarafların soyut ve genel iddialarının ötesine geçerek, psikolojik süreçleri daha somut, tanımlanabilir ve hukuki sonuçlara bağlanabilir davranış örüntüleri üzerinden değerlendirme yönünde belirgin bir evrim geçirdiğini ortaya koymaktadır. Bu evrim, çağdaş psikolojik yaklaşımlarla dikkate değer paralellikler göstermekle birlikte, hukukun kendi içsel mekanizmalarının ve katı usul kurallarının, zaman zaman bu psikolojik gerçeklikleri anlama ve adaleti tesis etme çabasını nasıl sekteye uğratabildiğini de gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda tartışma, bulguların üç temel eksen etrafında yorumlanmasıyla derinleştirilecektir: (i) Psikolojik şiddetin hukuki kimliğinin “olay”dan “örüntü”ye evrilmesi, (ii) Patolojinin ikilemi: akıl hastalığının bir “gerekçe” ve bir “silah” olarak mahkemelerce ayırt edilmesi, ve (iii) Yargısal süreçlerin kendisinin bir şiddet alanına dönüşme riski ve adaletin psikolojisi.

Psikolojik Şiddetin Hukuki Kimliği: “Olay”dan “Örüntü”ye Evrim

İncelenen kararlar, Hukuk Genel Kurulunun psikolojik şiddeti, tekil ve münferit olaylar silsilesi olarak görmekten ziyade, sistematik ve süreklilik arz eden bir davranış örüntüsü olarak kavradığını göstermektedir. Bu yaklaşım, Stark’ın “zorlayıcı kontrol” (coercive control) modeliyle (2007) örtüşmekle birlikte, hukuki anlamda önemli sonuçlar doğurmaktadır. Yüksek Mahkemenin bu yaklaşımı, aslında TMK md. 162’de düzenlenen “pek kötü muamele” kavramının modern bir yorumudur. Hukuk doktrininde de pek kötü muamelenin, fiziksel acının yanı sıra ruhsal acı veren ve sistematik olarak tekrarlanan eylemleri kapsadığı kabul edilmektedir (Dural vd., 2025). Karar 2’deki ekonomik şiddet, Karar 3’teki sürekli aşağılama ve Karar 8’deki sistematik hakaretler, tekil birer “onur kırıcı davranış” olmanın ötesinde, bir eşin diğerini kontrol altında tuttuğu ve yaşam alanını daralttığı bir “pek kötü muamele” örüntüsü olarak değerlendirilmiştir. Bu “örüntü-temelli” yaklaşım, hukuki olarak iki

önemli sonuç doğurmaktadır: Birincisi, Karar 3 ve Karar 5'te görüldüğü gibi, mağdurun ilişkiye devam etme çabalarının, bu sistematik şiddet örüntüsünü "affettiği" şeklinde yorumlanmasının önüne geçmektedir. İkincisi ise, Karar 2 ve Karar 8'de olduğu gibi, yaratılan bu dayanılmaz atmosferin, TMK md. 164'teki "terk" sebebini failin aleyhine işletecek şekilde bir "ortak konutu terk etmeye zorlama" olarak kabul edilmesidir. Bu yorum, hukuki rolleri maddi gerçekliğe uygun şekilde yeniden dağıtmaktadır (Korlaar, 2025).

Patolojinin İkilemi: Akıl Hastalığının "Gerçekliği" ve "Silahı"

Araştırmanın ortaya koyduğu en sofistike bulgulardan biri, Yüksek Mahkemenin "akıl sağlığı" olgusuna yönelik geliştirdiği nüanslı ve ikili yaklaşımdır. HGK kararları, bir eşteki akıl hastalığının objektif bir "gerçeklik" olarak evliliği çekilmez kılması durumu ile akıl hastalığı iddiasının karşı tarafı itibarsızlaştırmak için kullanılan bir "silah" olması durumunu birbirinden büyük bir maharetle ayırmaktadır. Karar 7, bu ayrımın ilk yüzünü temsil etmektedir. Burada Mahkeme, TMK 165. maddenin lafzına uygun olarak sadece hastalığın teşhisiyle yetinmemiş, bunun yerine kanunun aradığı iki zorunlu koşula odaklanmıştır: Hastalığın iyileşme imkânının bulunmadığının "resmi sağlık kurulu raporuyla" ispatlanması ve hastalığın diğer eş için "ortak hayatı çekilmez kılması" üzerinde durmuştur. Dolayısıyla Mahkeme hastalığın varlığı ile birlikte bu durumun evlilik birliği üzerindeki yıkıcı etkisine de eşit derecede önem vermiştir.

Bu, kanunun aradığı objektif şartların tam karşılığıdır (Öztañ, 2015). Buna karşılık Karar 3 ve Karar 10, madalyonun diğer yüzünü, yani patolojinin bir silah olarak kullanımını sergilemektedir. Bu durumlarda, delilsiz ve aşağılama kastıyla ileri sürülen "akıl hastası" ithamı, bir iddia olmaktan çıkıp evlilik birliğinin temelden sarsılmasına neden olan ağır kusur teşkil eden bir psikolojik şiddet eylemine dönüşmektedir. Bu tür davranışlar, diğer eşin daha kusurlu olduğunun tespitinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu yaklaşım, psikoloji literatüründeki "gaslighting" kavramının (Roller, 2025), boşanma hukukundaki kusur değerlendirmesindeki somut karşılığını oluşturmaktadır. HGK, bu ayrımı yaparak, adli süreçlerde akıl sağlığı etiketlerinin bir karalama mekanizması olarak kötüye kullanılmasının farkında olduğunu ve bu tür manipülatif taktikleri, iddiayı ileri süren tarafın aleyhine bir kusur olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

Yargısal Süreçlerin Kendisi: Bir Adalet Arayışı mı, Bir Şiddet Alanı mı?

Bu araştırmanın belki de en uyarıcı sonuçları, yargısal süreçlerin kendisinin mağdurlar için nasıl ek bir travma ve şiddet alanına dönüşebileceğini gösteren kararlarda yatmaktadır. Bu durum, hukuk ve psikoloji literatüründe “dava istismarı” (litigation abuse) veya “usul adaleti” (procedural justice) kavramlarıyla tartışılmaktadır (The National Domestic Violence Hotline, t.y.; Mirocha, 2020). Usul adaleti teorisi, bireylerin bir kararın adaletine olan inancının, sadece sonucun lehlerine olup olmadığına değil, aynı zamanda sürecin kendisinin adil, tarafsız ve saygılı bir şekilde yürütülüp yürütülmediğine bağlı olduğunu savunur (Tyler, 2003).

Bu perspektiften bakıldığında, Karar 1’deki hâkim ihmali, usul adaletinin en temelden ihlalidir. Mahkemenin, annenin dilekçesindeki “tehlike sinyallerine” rağmen önleyici bir mekanizma olan uzman raporuna başvurmama ihmali, sistemin koruyucu işlevini yerine getirememesi ve bir çocuğun ölümüyle sonuçlanan bir trajediye yol açmasıyla sonuçlanmıştır. Bu, yargısal pasifliğin ne denli yıkıcı bir şiddete dönüşebileceğini göstermektedir.

Karar 9 ise, “maddi gerçeklik” ile “hukuki gerçeklik” arasındaki trajik kopuşun zirvesidir. Şiddet gördüğü ceza mahkemesi kararıyla sabit olan bir kadının, failin sistemi manipüle etmesi sonucu gıyabında “tam kusurlu” addedilmesi ve tüm haklarını kaybetmesi, usul kurallarının (kesin hüküm) adaleti sağlamak yerine nasıl adaletsizliği kalıcılaştırabildiğinin en acı örneğidir. Bu durum, mağdurun hukuk sistemine olan inancını temelden sarsan ve yargısal süreç yoluyla hukuki mağduriyetinin kalıcılaştırılmasına neden olan bir durum olarak okunabilir.

Son olarak Karar 10, bu savaşın bizzat dilekçeler üzerinden nasıl yürütüldüğünü göstermektedir. Hukuk Genel Kurulunun çoğunluk görüşünün, “savunma hakkı”na tanıdığı geniş koruma, hak arama özgürlüğünün bir “mağduru yıpratma” aracına dönüşme riskini barındırırken; karşı oyun, ithamların en azından bir “emareye” dayanması gerektiği yönündeki ısrarı, aslında usul adaletinin temel bir gereği olan dürüstlük ve saygı ilkesini savunmaktadır.

Kadın ve Çocuklar Açısından Kararların Kuramsal Önemi

Bu kararların kadın ve çocuklar açısından taşıdığı kuramsal önem, hukukun salt teknik bir metin uygulaması olmaktan çıkıp, koruma odaklı bir inşa faaliyeti haline gelmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Geleneksel kusur değerlendirmesi, olayları eşler arasındaki eşit bir çatışma olarak ele alırken; incelenen bu emsal kararlar, evlilik birliğindeki yapısal güç eşitsizliğini ve mağduriyetin çok katmanlı yapısını hukuken tanımaktadır.

Kadınlar açısından kararlar (özellikle Karar 2, 8 ve 9), psikolojik ve ekonomik şiddetin, fiziksel şiddetle eşdeğer birer kusur olduğunu tescil ederek, kadınların uğradığı görünmez şiddeti hukuken görünür kılmaktadır. Dahası, Karar 9'da görülen "dava istismarı" vakaları, hukuki süreçlerin fail tarafından kontrol ve baskı aracı olarak kullanılması riskini ortaya koyarak, usul kurallarının mağduru korunması (procedural justice) ilkesine göre yeniden yorumlanmasının gerekliliğini kuramsal düzlemde zorunlu kılmaktadır.

Çocuklar açısından Karar 1, aile mahkemesi hâkiminin rolünü pasif hakemlikten temel hakların aktif koruyucusuna dönüştürmektedir. Çocukların yaşam hakkının tehlikede olduğu durumlarda, annenin delilsiz beyanının dahi hâkimi re'sen (kendiliğinden) risk analizi yapmaya ve uzman raporu talep etmeye zorlaması, devlete düşen pozitif yükümlülüğün bir parçası olarak koruyucu yargısal inşa faaliyetini kuramsal olarak güçlendirmektedir. Bu, çocuğun üstün yararı ilkesinin, delil getirme zorunluluğu gibi katı usul kurallarının önüne geçerek, adli mekanizmalara önleyici bir boyut kazandırdığını göstermektedir. Bu bağlamda, incelenen HGK kararları, Türk hukukunun, psikolojik kusurun inşası yoluyla, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ve çocuk refahının hukuki alana tam olarak dâhil edilmesi yönündeki evrimini temsil etmektedir.

Netice itibarıyla, incelenen Hukuk Genel Kurulu kararları, Türk boşanma hukukunun psikolojik dinamikleri anlama ve yorumlama konusunda önemli bir yetkinliğe ulaştığını, ancak bu yetkinliğin her zaman adil bir sonuca dönüşmesini garanti edemediğini göstermektedir. Bu araştırma, psikolojik şiddetin ve akıl sağlığı sorunlarının mahkemelerce nasıl ele alındığına dair bir anlık görüntü sunmanın ötesinde, hukukun kendisinin de bir psikolojik etken olduğunu ve yargısal süreçlerin adalet arayan bireylerin ruh sağlığı üzerindeki derin etkilerini göz ardı edemeyeceğini

vurgulamaktadır. Bu nedenle bulgular, sadece mevcut uygulamayı betimlemekle kalmamakta, aynı zamanda hukuk uygulayıcılarını ve ruh sağlığı uzmanlarını, adaletin tesisinin sadece doğru kanun maddesini bulmak değil, süreci psikolojik olarak en az hasarla ve en yüksek saygıyla yönetmek olduğu gerçeğiyle yüzleşmeye davet etmektedir.

Veri Erişilebilirliği Beyanı: Bu çalışmanın bulgularını destekleyen veriler, talep üzerine sorumlu yazardan temin edilebilir.

Teşekkür: Yazar teşekkür beyan etmemiştir.

Etik Beyan: Bu araştırma etik beyan gerektirmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız çift kör hakemli.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Data Availability Statement: The data that support the findings of this study are available on request from the corresponding author.

Acknowledgments: The author declares no acknowledgment.

Ethical Approval: This study does not require ethics committee approval.

Declaration of Interests: The author declares no competing interests.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Financial Support: The author declares that this study received no financial support.

Kaynakça / References

- Ahmed, S. K., Mohammed, R. A., Nashwan, A. J., Ibrahim, R. H., Abdalla, A. Q., Ameen, B. M. M., & Khdir, R. M. (2025). Using thematic analysis in qualitative research. *Global Media Journal*, 23, Article 100198. <https://doi.org/10.1016/j.gmedi.2025.100198>
- Arabi, S. (2022). *PTSD symptoms: Romantic relationships with individuals who have narcissistic and psychopathic traits* [Yüksek Lisans Tezi, Harvard University Division of Continuing Education]. Harvard DASH.

- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Boyacıoğlu, İ., Uysal, M. S., & Erdugan, C. (2020). Psikolojik şiddetin ölçümü: Psikolojik istismar profili'nin ve kadına kötü muamele envanteri'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Studies in Psychology*, 40(1), 19-55. <https://doi.org/10.26650/SP2019-0027>
- Çaldağ, C. (2021). Türk Medeni Kanunu'na göre akıl hastalığı sebebiyle boşanma. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi*, 5(1), 1–28. <https://doi.org/10.51915/dicleadet.970174>
- Dural, M., Ögüz, T., & Gümüş, M. A. (2025). *Türk özel hukuku cilt III (Aile hukuku)* (20. baskı). Filiz Kitabevi.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2014). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*.
- Korlaar, A. (2025). *The overlooked harm of psychological violence: How legal gaps perpetuate ignorance and injustice* [Yüksek Lisans Tezi, Utrecht University]. Utrecht University Student Theses Repository. <https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/48824>
- Mirocha, Ł. (2020). Strategic litigation: The problem of abuse of law and other critiques. *Forum Prawnicze*, 53(3), 32–48. <https://doi.org/10.32082/fp.v3i53.211>
- Öztan, B. (2015). *Aile hukuku* (6. bs.). Turhan Kitabevi.
- Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N., & Hoagwood, K. (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *Administration and policy in mental health*, 42(5), 533–544. <https://doi.org/10.1007/s10488-013-0528-y>
- Roller, M. (2025). *"My pain was never more valuable than his potential": A rhetorical thematic analysis of gaslighting within sexual abuse cases* [Yüksek Lisans Tezi, Illinois State University]. IR @ Illinois State University. <https://ir.library.illinoisstate.edu/etd/2124>
- Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. Oxford University Press.
- The National Domestic Violence Hotline. (t.y.). *Litigation abuse*. <https://www.thehotline.org/resources/litigation-abuse/>
- Tyler, T. (2003). Procedural justice, legitimacy, and the effective rule of law. *Crime and Justice*, 30, 283–357. <https://doi.org/10.1086/652233>

EKLER

EK-A: Yargıtay Kararı Kodlama Kontrol Listesi

Karar Numarası: Hukuk Genel Kurulu, E: K:

Analiz Tarihi: / /

TEMA 1: PSİKOLOJİK ŞİDDETİN TESPİTİ VE SONUÇLARI

1.1. Şiddet Davranışlarının Tanımlanması ve Nitelendirilmesi

Sözel / Duygusal Şiddet: Hakaret, aşağılama, küçük düşürme, tehdit vb.

Tespit Edilen Spesifik İfadeler (Doğrudan Alıntı):

Ekonomik Şiddet: Çalışmasına izin vermeme, gelirine el koyma, para vermeme, aileyi geçindirmeme vb.

Tespit Edilen Spesifik Eylemler:

Sosyal Şiddet / İzolasyon: Ailesi / arkadaşlarıyla görüşmesini engelleme, eve kapatma, kıskançlık vb.

Tespit Edilen Spesifik Eylemler:

Fiziksel Şiddet: Darp, yaralama, hayati tehlike yaratma vb. (Psikolojik etkileri açısından kodlanacak).

Tespit Edilen Spesifik Eylemler:

Cinsel Şiddet: İsteği dışında cinsel ilişkiye zorlama, aşağılayıcı cinsel talepler vb.

Tespit Edilen Spesifik Eylemler:

Davranış Örüntüsü: Mahkeme, bu eylemleri tekil olaylar olarak mı, yoksa "sürekli", "sistemik" veya bir "tutum" olarak mı nitelendiriyor? Evet / Hayır

Gerekçeden İlgili Cümle:

1.2. İspat Yöntemleri ve Delillerin Değerlendirilmesi

Tanık Beyanı:

Görgüye Dayalı

Duyuma Dayalı

Yazılı Delil: Mesajlaşma (SMS, WhatsApp vb.), mektup, sosyal medya paylaşımı.

Görsel / İşitsel Delil: Fotoğraf, video, ses kaydı.

Bu delil hukuka uygun bulundu mu? Evet / Hayır / Tartışmalı

Uzman Raporu: Psikolog, psikiyatrist veya sosyal çalışmacı raporu.

Resmî Belge: Ceza mahkemesi kararı, polis / savcılık tutanağı, koruma kararı.

Mahkemenin Değerlendirmesi: Yargıtay, bu delillerden hangisini sonuca ulaşmak için daha belirleyici veya daha güçlü olarak kabul ediyor?

Not:

1.3. Psikolog / Uzman Raporunun Rolü

Dosyada uzman raporu (psikolog, SİR vb.) mevcut mu? Evet / Hayır

Mevcutsa:

Raporun içeriği neye odaklanıyor? (Durum tespiti / Risk analizi / Nedensellik bağı)

Mahkeme, raporu kararında ne ölçüde dikkate alıyor? (Belirleyici / Destekleyici / Dikkate alınmadı)

Mevcut Değilse:

Mahkeme, raporun yokluğunu bir eksiklik olarak veya bir hata olarak belirtiyor mu? Evet / Hayır

1.4. Psikolojik Şiddetin Hukuki Sonuçları

Kusur Derecesi: Şiddet uygulayan eşin kusuru nasıl nitelendiriliyor? (Tam Kusurlu / Ağır Kusurlu / Eşit Kusurlu / Az Kusurlu)

Boşanma Kararı: Şiddetin tespiti, boşanma kararı için yeterli sebep sayılıyor mu? Evet / Hayır

Tazminat / Nafaka:

Manevi tazminata hükmedilmesini sağladı mı?

Yoksulluk nafakası talebini etkiledi mi? (Örn: Eşit kusur nedeniyle nafakaya hak kazanma)

Diğer Hukuki Sonuçlar:

“Terke Zorlama” olarak kabul edildi mi?

“Af” iddiasını geçersiz kıldı mı?

“Hak arama özgürlüğünün kötüye kullanılması” olarak nitelendirildi mi?

TEMA 2: AKIL HASTALIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇLARI

2.1. İddianın Niteliği ve İspat Yöntemi

- İddianın Kullanım Şekli:
- Hukuki bir sebep olarak (TMK 165):
- Bir şiddet aracı olarak:
- İspat Delilleri:
- Resmi Sağlık Kurulu Raporu (Heyet Raporu): Var mı? Evet / Hayır
- Tek Hekim Raporu: Var mı? Evet / Hayır
- Vesayet Kararı: Var mı? Evet / Hayır
- Tanık Beyanı: Var mı? Evet / Hayır

2.2. Mahkemenin Değerlendirme Kriterleri

- Mahkemenin odak noktası nedir?
- Hastalığın klinik teşhisi mi?
- Hastalığın yol açtığı davranışların ortak hayatı çekilmez kılması mı?
- İyileşme Olasılığı: Raporla veya kararda, hastalığın “iyileşme olanağının bulunmadığı” vurgulanıyor mu? Evet / Hayır / Değilimemiş
- Mahkeme, bir uzman raporu olmadan sadece tanık beyanlarına dayanarak bir eşin “sorunlu” olduğuna dair bir kanaat belirtiyor mu? Evet / Hayır

2.3. Akıl Hastalığının Hukuki Sonuçları

- Kusur Durumu: Akıl hastalığı olan eş kusurlu sayıldı mı? Evet / Hayır / Kusurdan muaf tutuldu mu?
- Diğer Eşin Durumu: Hastalık, diğer eşin evi terk etmesi için “haklı bir sebep” olarak kabul edildi mi? Evet / Hayır
- Tazminat / Nafaka: Kusur durumu, tazminat ve nafaka taleplerini nasıl etkiledi?

Not: